

„A Természet“ előfizetési ára

egy évre 6 korona;

díszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja :

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

A föld alatt.

A letarolt, megsárgult vidéken szomorúan ül az őszi köd. Petőfi verse jut eszembe, amint az országot szélén ballagdállok egymagam, ezen a borongós, őszi reggelen. Csakugyan „hervadás van a világ fölött“. Az útszéli magas jegenyefák sárga levelei hullva haldogálnak, egymást követve, lassan, nesztelenül. Elborítják az utat, elárasztják az árkot, eltüntetik a gyalogsvényt. Lekiváncoznak a földre, akárcsak a beteg, haldokló gyermek az anya ölébe. Le, vissza a föld alá! Végső célja az életnek, utolsó állomása a földi vándorlásnak.

Hideg, deres volt az éjszaka s mire kivirradt, fehér színt öltött a mező. A dér, a haldokló természet megfagyott könye, megütötte, elhervasztotta a nyárutó esenevész maradványait, ami még üde és zöld volt idekűnn. Minden virág, minden fű lehorgasztott fejjel, nekibúsulva borul a földre, mintha a haldokló természet fájdalma áthatotta volna.

Köröskörül sűrű köd zárja el a szemhatárt. A fák is alig látszanak ide, csupán a derekuk feketélik ki a szürke egyformaságból. Bizonyosan varjak ülnek az ágakon. Károgó hangjuk idehallatszik. Keresem a napot, a fényt, a derűs világosságot s tekintetem a magasságba téved. Nagy, piros korongó tlik a szemembe. Ott függ a nap, árván, elhagyottan a hideg égbolton. Fénye homályos a sűrű ködtengerben, mintha valami tejszínű üvegúra fogná körül.

Meg-megállok és elnézdegelem a fakó, pusztá tájat. Valami kökénybokor terpeszkedik előttem. Csupasz, fekete ágain még egy-egy fonyadt levél lóg, amit a szellő ide-oda himbál. Milyen szép volt ez a bokor tavaszkor az ő hófehér virágköntösében, amikor még teher pillangók röpködtek felette!

És amint a szép kökényvirágon eltűnődöm, egyszer csak megmozdul előttem a föld. Hirtelen földombosodik, mintha alulról nekifeszítette volna valaki a fejét. És minél magasabbra emelkedik, annál jobban porladozik a föld, miközben a parányi rögök lassankint leperegnek a dombocská lábához.

Szerencsétlen kis jószág, aki örökké csak a földet túrod, kerülöd a napvilágot, a verőfényt, a szép derűs eget, micsoda esztelen gondolat indított rá, hogy kimerészkedjél sötét hajlékodból, amit olyan hű gondal, olyan ügyes kézzel a föld alá rejtettél? Holott a tapasztalás megtaníthatott volna rá téged s évezredek át őseidet, hogy idefönn, a föld hátán, az Isten szabad ege alatt, csupán csak veszedelem s legtöbbszőr halál vár reád!

Ha én most valami szorgalmas kertész volnék, aki egyébíránt szörnyen haragszik rád, hirtelen fognam az ásót vagy a lapátot és dombostúl együtt a levegőbe röptenének. A levegőbe! Iszonyatos még csak rá is gondolni. Micsoda halálos félelem szállna meg, hogyha a lábaid alatt nem éreznéd a földet! A földet, amely neked csaknem ugyanaz, ami a halnak a víz.

És ha kínos vergődéssel, nagy ijedten lepottyan-

nál a földre, milyen gyors iramodással menekülnél a szorgalmas kertész elől. Keresve keresnél valami alkalmas helyet s lázas sietséggel furakodnál a föld alá. De jaj volna neked, ha az ellenséged véletlenül utolérne! Éles ásójával bizonyosan a másvilágra küldene. Pedig vajmi keveset vétettél neki. Legfőlebb a virágágyait túrtad föl, amiket ő nagy piszmogással kiczirkalmazott.

Ez a te bűnöd csupán, ami pedig nagyon is elenyésző dolog azzal a sok jótéteménnyel szemben, amiben a te hasznos munkád révén részesül az ember. Hej, pedig azt tartja a közmondás, hogy jó tettedért jót várj. Jót azonban aligha várhatsz az embertől, mert nincs ám háladatosság ezen a földön. Csak az vigasztalhat még, hogy a jótétemény semmit sem veszít, ha háladatlanra esik is.

Jól tudja a kertész, hogy mekkora nagy a száma a sok féregnek, bogárnak, ami a földben él és szörnyű kárt tesz a virág, a fa gyökerében. Ez a sok ártalmas féreg a te eledeled. Ezeket pusztítod éjjel-nappal, télen-nyáron. De azt nem tudja ám mindenki, hogy mennyi fér el a te örökké éhes kis bendődben. Sem azt, hogy a férgek száma, amit a gyomrod naponta megemészt, kétszer, háromszor annyit nyom, mint a saját tulajdon tested! Sokat dolgozol, sokat is kell enned. És azért mégis mindenki üldöz, mindenki az életed ellen tör.

Volt idő, amikor az ember még nem művelte a földet. Akkor bizonyosan szabadon járhattál-kelhattél a föld hátán. Nem bolygattad sem a szántóvetőt, sem a kertészember földjét. Hát nem is volt bántódásod.

De amikor a vadász, a halász, a pásztor fölcsapott földművesnek, a te sorsod egyszer csak rosszra fordult. Üldözőbe vettek. Te meg a föld alá menekültél.

És ekkor kezdett átalakulni a tested földönfutóvá.

Alakod hegybe végződő hengeressé lett, akárcsak a fúró, a szőröd pedig tömötté, símává, amely a föld fekete színét öltötte magára. Fűled lassankint elsatnyult, kicsinynyé lett, hogy annál könnyebben furakodhassál a földbe. Mellső lábaid valóságos ásókká

alakultak s körmeid hatalmasokká, éleseké fejlődtek. Szemed, mivelhogy a föld alatt nem sok hasznát veszed neki, parányi lett, akárcsak egy-egy picziny fekete mákszem és a szőröd alá rejtőzködött, nehogy ásás közben a föld pora megártson neki.

Ezért neveztek el azután vaknak. Undoknak pedig azért, mert a föld alatt bujkáltál, mint akárcsak az undok féreg. És lett belőled vakondok, vagy, ahogy most neveznek, vakondok.

Csaknem bizonyos, hogy a vakondok nagy idő múltán teljesen elveszti szemvilágát. Azzal, hogy a szemének nem igen veszi hasznát, könnyen világtalanná lehet. Ha tudniillik egyre jobban elszokik a napvilágtól és folyton csak a föld alatt lakik, ahol persze örökös a sötétség. A szerv, amit az állat nem használ, lassankint elsatnyul és hasznavehetetlenné lesz.

A régiek azt hitték felőle, hogy csakugyan világtalan.

„Termetet zerynt wak allat az wakondag, azert mondgyak ewtet wakondagnak ys, hogy semmyt nem laat.“

Ezt tartották felőle a régi írődeákok. Tévedtek, mint ahogy manapság is igen sokan tévednek, akik azt hiszik, hogy a vakondok csakugyan vak.

Az igaz, hogy nem valami sokat lát, de hát minek is látna, ha mindig a sötét föld alatt bujkál. — Gyöngye szeme csak arra való, hogy észrevegye, amikor ásás közben közelebb jut a föld felületéhez. Máskülönben megeshetik vele, hogy egyszer csak kidugná a fejét a földből és akkor bizony könnyen elcsíphetné az ellensége. Akkor is hasznát veszi a szemének, ha már nem talál elegendő eledelt a földben és éjnek idején kibúvik a szabad ég alá, hogy valami egér, béka, vagy gyík után nézzen. De hát ekkor is leginkább az ő rendkívül finom szaglása vezeti a zsákmány nyomára. Voltaképen ez az ő szeme, ez vezeti, ez kalauzolja őt a föld sötét útvesztőin, ahova nem hat el sem a nap, sem a hold, sem az éji csillag fénye.

Messziről megérzi az eledelét, még pedig a szagáról. És néha jó mélyre lehatol érte, vagy pedig meg-

Egy vén remetéről.

— „A TERMÉSZET“ eredeti tárczája. —

Írta: *Jurán Vidor.*

I.

Csöndesen állok a fiatalos szélén a lábas erdőben s hallgatom a futó szelek összekocczanását.

Gyönyörű őszi nap van. A lázas beteg színében ég a nagy természet; ez a közeledő enyészet első megnyilvánulása.

Az elmulás észrevétlenül lopózkodott a fák sejtjeibe, a levelek szöveteibe s megkezdte sorvasztó nagy munkáját.

A lombot kipirosította, a fűvet elfonnyasztotta, ott ka-

czag most is a tündöklő verőfényben, az enyhe napsugarakban.

A nap ellankasztotta, a dér megcsípte a levelet, mely nagy félvegekben keringve-kalimpálva lekívánczik az

ágról. A sok zizegő levél lassan hull, szállingózik s ki egyenlíti a mély barázdát a gyepek lekonyult fűvével.

Apró szellők motoszkálva belekapnak a zörgő avarba, sajátságos mélabús bongás hallatszik, mely oly finom, hogy alig hallja meg fűlem. A hervadás bús sóhaját, egy visszafojtott zokogás el-elcsukló hangját hallom e titokzatos zsongásban.

Selymes ökörnyalak szövevényes hálónak bogozódtak össze a galagonya tar ágai között s a ragyogó verőfényben ezüstös csillogással villannak meg.

Valahol a völgy alján erős szellők kerekednek, melyek hangos duruzsolással fölkapaszkodnak a hegyoldalon. A nyár porba omlott ékességei, a sárgult levelek, susogva, zsörtölődve megmozdulnak.

Az erős szél befurakodik a zörgő avarba s fölkarvarja a lehullott lombot. A fonnyadt levelek szétgurulnak, erre is, arra is kergetőznek, egyik-másik fölemelkedik s félvegekben keringve, ismét lehull; pergése nem hallatszik a puha hümuszban.

Az egyre növekedő szél belekapaszzkodik a karesű fenyők örökzöld koronáiba; a szálfa imbolyogva hullámanak s búbanatos susogásuk zúgássá erősbül.

Mozdulatlanul állva hallgatom a sudarak fölött el-futó tompa morajt, mintha csak a háborgó lelkek fölajdulását hallanám!

várja, amíg besötétedik és ekkor kisurran érte a földből. Érdekes, hogy a föld alatt is meg tudja különböztetni a nappalt az éjtől. Tudja, hogy mikor van éjszaka, mikor félhet legkevésbé az embertől. Sajnos, az ember nem igen veszi fontolóra, hogy a vakondok munkája mekkora nagy hasznára van a földjének. Azért nagy igazságtalanságot követ el, hogyha az élete ellen tör.

Elég, ha arra van kárhozható, hogy folyton a föld alatt, az örökké való sötétségben tengődjék. Ez a nyomorult élet az ő természetére is átalakító hatással volt. Mogorva és bizalmatlan. Nem tűr maga mellett senkit. Valóságos remeteéletet él. Tavasszal, ha párjára akad, azzal is csak addig él, a míg föl nem neveli három vagy négy csemetéjét. A párját egyébiránt szörnyen félti. Drága jószág ám a vakondoki társadalomban a feleség. Mindig véres harczzal, néha gyilkossággal jár a megszerzése. A hitvesrablás csaknem mindennapi dolog. Bezzeg gyakran megesik, hogy a házaselet legboldogabb pillanataiban valami hivatlan vendég toppan be hirtelen-váratlan a vakondok házába, még pedig rablási szándékkal. Ilyenkor elkeseredett harc támad a két him között. A megzavart férj, minekutána gondosan bezárta a lakását, elszántan veti magát a vakmerő tolakodóra, ha szerét teheti, megöli és fölfalja. Néha azonban megesik, hogy hasztalan kockáztatja életét, mert ha soká tart a küzdelem, a magára hagyott nőstény megunja a sok várást és egyszerűen kerekelt old. Új ajtót ás az elzárt lakás ajtaján és észrevétlenül elillan rajta. A győztes férj, a mikor visszatér, csak hült helyét találja a feleségének. A vakondok puha fészket épít csemetéinek levelekből, fűszálakból és nagy gonddal, néha keserves nélkülözésekkel ápolja őket. De ha azután fölcseperedtek, egyszerűen kiteszi a szűrüket. Hadd tanuljanak meg a maguk emberségén korán dolgozni. Mert nagyon nehéz ám a vakondok élete.

És ekkor egymaga marad a házában, mintha örök rabságra ítélték volna. De ki tudja, hogy ha él-e még benne őseinek érzélemvilága? Fölgerjednek-e

még benne a vágyak, a melyek ősei vérében föllángoltak? Álmodik-e mindarról, a mit az ember tőle elrabolt: napról, tiszta, szabad levegőről, kápráztató fényről?

Elraboltak tőle mindent és mégis őt nevezik rablónak, ragadozónak. Tisztán azért, mert az eledelét ott szerzi, a hol rábukkan.

Az ember azt tartja, hogy a föld csupán az övé. Az övé minden gyümölcse, minden teremtménye. Eszerint nem szabad neki a földet ott túrnia, a hol kárt okoz az embernek. A vakondoknak pedig nincs annyi ereje, hogy az ember akaratát meg bírja változtatni. Ő a gyöngébb. Tehát a föld alá kellett, hogy meneküljön. De az ember mindazonáltal kimondotta fölötté az ítéletét. A ki ráakad, fogja el, üsse agyon.

A vakondok azonban nyugodtan tűri kemény sorsát és ha odalenn, az ő néma és sötét börtönében dolgozik, egyre csak dolgozik, talán eszébe jut neki az ember: az ő ellensége, az ő zsarnoka. És ha mosolyogni tudna, talán csúfondáros mosolylyal gondolná rá, hogy hiszen a föld ura is előbb-utóbb a föld alá kerül.

Garády Viktor.

Adatok a Spalax typhlus Pall. életének és előfordulásának ismeretéhez.

Irta: Orosz Endre.

Hazánk állatvilágának egyik speciális és életmódja miatt fölötté érdekes alakja a földi kutya, mely sok ember előtt ismeretlen, sőt életviszonyainak nem csekély részében még az erre avatott szakemberek számára is érdekes megfigyeléseket és állattani ismereteket szolgáltathat. A nevezetesebb kérdőpontok, melyek ezen állat életének pontosabb ismeretét célzó kutatások és észleletek körül előtérbe tolnak, a következők lehetnek: az állat geographiai elterjedése, az egyes helyeken való gyakorisága, földalatti lakása, menetei, túrásai és egyéb élettani viszonyai, téli élete, a hazai Spalaxok fajai, létüknek emberelőtti kora, stb. Mindezen kérdések sokak által való, huzamos idejű

A fiatalosban ritmikus csaholás zengi túl a fenyők zúgását. A hang gyors csengéséből vad iramodásra követhetnek. Alighanem valamelyik rohanó őzbak nyomát járja a fiatal Csárdás.

Az irány hirtelenül megváltozik s egyenest felém tart.

Arcához emelt fegyverrel várakozom.

A csaholás közvetlenül előttem hangzik s még mindig nem látom a hajtásba került vadat.

A bozót sűrűje szétválik s a várt őz helyett legnagyobb meglepetésemre egy óriási vadkan dübörög elő. A fiatal vérbeli kopó hajtja egyedül.

A tüzes kutya a vadkan farába kap, mire a hatalmas bestia megfordul s velem szemközt megáll.

Csak óriási kúpféjét látom.

Apró szemét nyugodtan czélba véve, meghúzom a 00 töltésű choke-cső ravaszát.

Egy dörrénés — s a hatalmas állat fölfordul, majd fölugrik, bozontos fejét iszonyú fogesattogások között jobbra-balra veti; az előkerült három kopó a tántorgó remetére támad s egy kavargó boly gurul a fiatalosba, honnan néhány röffenést s a marakodó kutyák ziháló lélegzeteit hallom.

A bozótba ugrom.

Hirtelen fölcsendül a négy kopó jajduló csaholása,

egy ideig még hallom a hegyoldalon lerohanó vadkan dübörgését, de azt is elnyeli a fenyők vad zúgása.

Egyedül s tehetetlenül állok a sűrűségben. A zúgó szél füleimhez egy-egy mélyhangú ugatást vág, az is valahol a tulsó hegygerinczen szól.

II.

Azóta egy negyedév perdült le az idő motoláján.

Mint oly sokszor, ismét künn bolyongok a nagy természetben. Mellettem lépdél zsinórra kötve a kis vén kopó, a Morzsa. Kölyökkorában eltörött az egyik lába; a részvét megkegyelmezett életének s azóta télen-nyáron vad-disznókat hajkurász. Máshoz talán nem is ért. Egyik-másik vörösbundás után elkullog ugyan 2—300 lépést, hanem azután futni hagyja a mihasznát. Hanem ha vad-disznókra akad, akkor két óra hosszát is ellábatlankodik körülöttük.

Lassan fölkapaszodom a lankás hegyoldalon, talpam alatt csikorogva ropog a hó.

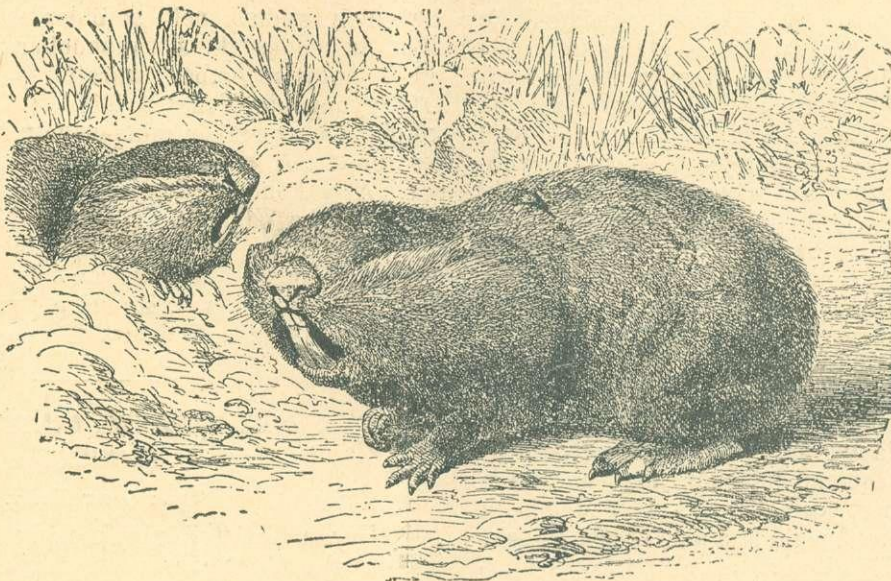
Halotti köntöst öltött a természet, mindenütt a lehangoló fehérség, a halál színe. Nincs e szomorú egyformaságban semmi megigéző varázserő, a zuzmarás dermedésen nem tud fölmelegedni a szív.

Csönd van.

Csak néha-néha lesóhajtozik a gerinczről egy szél-

és tudományos érdeklődéssel végzendő szorgalmas megfigyeléseket, adatgyűjtéseket igényelnek, amelyeket majd az arra hivatott tudományos szakemberek fognak alaposan feldolgozni és végredményükben tudományos igazságokká felavatni. Ilyen szempontból tekintve a megfigyelések széleskörű nyílt mezejét, az adatgyűjtés munkája amolyan napszámos jellegű ténykedéssé válik, amely amellet, hogy segítséget nyújt az építéshez, egyben! alapjául is szolgál a megalkotandó épületnek. —

Mentől több az észlelő, annál biztosabban és értékesebben az észleletekből levonható következtetések. Magam a földi kutya életjelenségeinek régi megfigyelője vagyok s e becses folyóirat hasábjain az általam eszközölt följegyzések érdemesebb adatait kívánom közzé tenni. Nem lesz fölösleges azonban előbb a figyelmet dr. Lendl Adolf tanár úrnak a Délmagyarországi Természettudományi Társulat jubiláris közgyűlésén, Temesvárott 1899. márcz. 26-án „Délmagyarország néhány különleges állatjáról“ cím alatt tartott értekezésére felhívni, amelyben a Spalaxnak sikerült képét is szemlélhetjük. (L. Természet. III. évf. I. sz. 1-ső lap.) Ebből az értekezésből megtudjuk azt is, hogy Magyarországon a Spalax typhlus Pall.-on kívül még egy másik faj is él és ez a Spalax hungaricus Nehring, egy igazi délmagyarországi specialitás.

Földi kutya. (Spalax typhlus Pall.)

A Spalaxra vonatkozó saját följegyzéseim t. i. azokra nézve, amelyeket élő állapotban igyekeztem mentől hosszabb ideig megfigyelés alatt tartani, 1897. évi szeptember 20-tól datálódnak. Ekkor került ugyanis a legelső élő példány kezembe Apahidáról (Kolosm.) amelyet egyik tanítványom fogott a szamosvölgyi vasúti hid közelében a Szamos folyó ó-alluviális partszegélyét képezett, a többenél emelkedettebb talajú szántóföldek felszínén. Tanítványom elbeszélése szerint az állat az ösvényen tévelygett, nem találván meg a földbe vezető üreg nyílását, ami igen jellemző adata a látószervek teljes hiányának. Az oláh fiú zsinnegel lábait megkötözve hozta hozzám s a kíméletlen bánásmód miatt még ugyanazon éjjel kimúlt. (Paszlavszky Józ. főreálisk. tan. gyűjt. Budapest.) A találó fiú s vele együtt az itteni köznép oláhul „Kécélu pémuntuluj“ (földi kutyácska) néven ismerte a

Spalaxot, ami tekintve ez elnevezés általánosságát az oláh köznépnél Erdélyszerte, nem érdektelen jelenség az állatnak már ősidóktól való ismeretéről, másrészt pedig széleskörű elterjedéséről.

A második adat 1898 július hó 21-ről van feljegyezve, amely napnak kora reggelén a malom alatti kavics-szigeten találtak kis gyermekek egy nekem hozott élő, de elázott és elerőtlenedett Spalaxot, a mely az előző éjjel kerülhetett a kavicszátonyra a

roham, éles sivitással bebarangolja a fehér mezőket. Olyan bús a nótája, mintha csak az elmulás elhaló rekviemjét dúdolná.

A szálerdőben kanyargok.

Borongós hangulat ütött tanyát a fák között, amely mint a lidércnyomás nehezedik a légtérbe.

Mintha egy történelem előtti őserdőben járnék!

A prehisztorikus kor óriási páfrányai, hatalmas zsurlói sem lehettek fantasztikusabbak, mint most a fenyves. A lehullott pelyhek vakító takaróval bevonták az erdőt, az ágak mélyen-mélyen meghajlanak a hó súlya alatt s a törzseket is befehéřítette a zuzmara.

Ez a nyár búbanatos fenyvese?

Alig ismerem meg.

Csöndes, hangtalan az erdő, a bús magányt nem bántja semmi. Mély álmát aluszsza a komor rengeteg, borongós hangulat a szemfedője.

Belebámulok a nyomasztó némaságba. Ijesztő nyugalom, mozdulatlanság, zuzmara és dermedés vesz körül.

Ez a halál birodalma!

A duzzadó élet, a verőfény és ragyogás nagy temetőjében járok-kelek, körülöttem sok-sok ezer fejfa: a sudarak karsú törzse meredezik.

Ezt a csüggedő egyformaságot s a síri csöndet nem zavarja semmi. Olykor megbillen egy ág, a hó zizegve csobban le, ez az összes változatosság.

És én még sem unatkozom e kihalt birodalomban, hol az enyészet fagyos lehelete vesz körül. Az én szomorúságra hajló lelkennek oly jól esik az elmulás bús gondolata.

*

A szálerdőből egy hatalmas kan széles csapája vezet a fiatalosba.

Hamarosan leoldom a kutya nyakszíját s a kis kopó koczogva leszökik a nyom mellett a sűrűségbe.

Gyorsan fölkapaszodom a hegyfokra, immen a legbiztosabb tájékozást szerezhetem.

Ahol a fiatalos közepén a három hatalmas jegenyefenyő ágaskodik, ott megszólal a kutya jelzése. Tompa, mély csaholás kong elő, mintha csak pinczéből jönne e hang.

Kész vagyok tervemmel.

A három fenyő alatt nagy hangyaboly van, bizonyára ott alszik a vén remete. Ezt kis tisztás öleli körül, faiskola búsult valamikor e helyen.

A kis tisztás elérése végezőlöm.

A szálerdőben lemegyek a keskeny útig, mely a fiatalosba vezet. Kígyózva, kanyarodva húzódik tovább a szűk út, majd egy kis rétecskén átfutva, a gerinczre szökik.

Szamos vize által oda sodorva. (Felküldve mint az előbbi.)

A 3-ik földi kutyát a Kolozsvár város határát képező, de Apahida közelében fekvő ú. n. Melegvölgyben fogták a pásztorok 1899. évi június 29-én déltájban a szántóföld felületén. Az élve hozzám jutott állatot a bécsi cs. és k. udvari muzeum állattani osztályához küldtem föl, hova „im besten Zustande“ érkezett meg kis faládba csomagolva.

Még ezen év augusztus 23-án került hozzám egy másik Spalax ugyancsak a Melegvölgyből, melyet az előbbinek lelőhelyén állítólag szintén déltájban fogtak a felületen. A drótkaliban lévő állatot a rendes elhelyezésig az iskolaterembe tettem be, ahol — miután a kalit sűrű dótfontatát átrágtá és szétfeszítvén, kimáshozott abból — a padló szélein a falvakolatot több helyen is addig rontotta-bontotta, mígnem egy alagutat fúrt a deszkapadló alá. Innen azután kiüznöm nem sikerült, hanem másnap fogtam be, amidőn a teremben sétálgatott. Ekkor egy félig földdel megtöltött, félméternyi hosszú faládba tettem, a kertben helyeztem el senki és semmi által nem zavart helyen. Mielőtt a róla följegyzett megfigyeléseimet ideiktatnám, rövid jellegzését adom a következőkben: a teljesen kinőtt nőstény-példány hossza 14.5 cm., amiből a feje a nyakkal együtt 4—4.5 cm. esik. Haskerülete 12—12.5 cm. Tompa orra 14 mm. széles, kemény fehér porczból áll, mint a disznóé. Fülnyílása 3 mm. átméretű. Felső metszőfogai 3.6 mm., az alsók 7 mm.-nyire állanak szabadon, amelyek két oldalán a szájüreg sötétlik. Mellső lába kézhez hasonlít, éles, kaparásra szolgáló körmökkel. Szőre bársonyfinomságú, hátán és oldalán selyemfényű, vörhenyes-barnával kevert hamuszürkés színű; hasán és mellén kevésbé vörhenyes és sötétebb színű, mint felül. Lábai fehérek és majdnem csupaszok. Fején — közvetlen az orra tövében — egy kis fehér folt.

És most álljanak itt az észleletek. A ládába helyezett Spalax a földben rövid idő alatt lakást készített magának s úgy élt lent a kis üregben; s hogy

mennyire természetéhez tartozik a földi lakás, jellemző volt reá nézve, hogy midőn lábájából a föld kiürittetvén s néhány rögöt tettem csak vissza, gyorsan ebből is menetet és lakást igyekezett formálni magának. Túrásnál igen elnyúlik a teste, mert nagy erővel fekszik neki a föld bontásának. A földet az orrával disznómódra túrja, majd 2 mellső-lábával megfeszíti magát s a 2 hátulsóra támaszkodva, az előtte lévő földet fejével taszítja, lökdösi s kivált a visszaguruló rögöket dühös mozdulatokkal igyekszik elterelni útjából. A túrásnál fogait is használja: bőszyúltan harapja, tépi az útjában álló akadályt, nevezetesen a gyeget, gyökereket, ágat, akár földet s előrehaladásában a túrt lyukból a földet két hátsó lábával hátrafelé ki-rúgja.

Eledelét a föld alá húzva lakásában költi el. Táplálékát csak növényi anyagok képezik; állatot soha sem evett, bár ezekkel is megkínáltam. Növényi táplálékokból leginkább a kerti murkot ette, ebből mindig szívesen és mohón evett s bármennyit adtam neki, azt falánságával mind eltüntette. Ha murok nem volt előtte, úgy hozzányúlt a friss karalábéhoz, tejes kukoricához, melyet szemenként fejtett le vésőalakú metszőfogaival. Behúzta földi üregébe az almát, hagymát, murkot, kukoriczát, pityókát, káposztagyökeret, ellenben nem nyúlt hozzá, vagy megkóstolás után nem ette tovább a fonnyadt karalábét, az ugorkát, a paszulyhüvelyt, a salátát, a Xantium strumariumot, stb. Az elfogyasztani szándékolt növényeket 2 mellső lába közé fogva rágcsálta s a murkot például oly izletesen ette, hogy a disznókhöz hasonlóan csámcsogott. A kerti muroknak mindenek felett elsőséget adott; érdekös, volt amint egy ízben kukoriczaevés közben murkot nyújtottam neki s a kukoriczát otthagya, azonnal a muroknak esett neki.

Hangja a Mioxus glis (szürke pele) hangjához hasonlít, ha azt t. i. a faodból kizavarni akarjuk, ugyanazt a hangot hallatja, amelyet a Spalax nyugtalanítása alkalmával hallunk. Uगतó hangot, — a melyről a „földi kutya“ nevét nyerte volna, — nem

A kis téren megállok kifűjni magamat.

A hegyoldalban vagy 200 lépésnyire jobbra egyre szól a jelzés. Golyósfegyveremet még egyszer átvizsgálva, egy Dianához menesztett mély fohászszal nekivágok a sűrűségnek.

Csak lassacsokán juthatok előre. Helyenként áthatolhatatlan sövény állja el utamat; négykézláb megkerülve azt, ismét oly sűrűségben találok magam, hol csak hasoncsúszva juthatok előbbre.

Az izgalom nagy verejtékcseppeket teremt homlokomon, ereimben sajátságos bizsergés fut végig. Minél inkább közeledek végezelomhoz, annál nagyobb nyugtalanság fog el.

Kezemmel eltakarom a fegyver irányzékát, az ágakról zizegve hull a hó a nyakamba. Az egyik ág lerántja a sapkám, a másik mély barázdát vág az arcomba, nyomában kifreccsen a meleg vér.

Sebaj, csak előbbre!

Ismét egy kis tisztásra érek.

Fölöttem alig ötven lépésnyire egyre szól a kis kopó esaholása. Visszafojtott lélegzettel hatolok, az utolsó sűrűségbe. Kígyómódra, lassan csúszom előre utamból óvatosan elhárítok minden galyt, amely akadályoz. Mint a csiga, nehézkes lassúsággal tovább kúszom.

A sűrűség homálya élénkülni kezd, a bozót is ritkul, hason csúszva elérem a tisztás szegélyét.

Óvatosan s meglapulva széttekintek.

A derék kutya az egyik fenyő mellett áll, hátra-szegett fejjel ugat, hangja olykor el-elesuklik.

A hangyabolyban gubbaszt egy fekete tömeg. A hatalmas vadkan a farán ül, alig húsz lépésnyire van tőlem.

A fekete csuhájú remete hirtelenül fölkapja bozontos fejét, görbe orrmánya izgatottan mozog, valami nyugtalanítja a vén bestiát.

A golyósfegyver vérző arczomnál terem, a nagy fej kis füle pompás czélpont... egy éles dőrej jajdul végig a fiatalosban... a nagy állat felhördül s elvágódik a fehér hószőnyegen.

A derék kutya élénk esaholással körül tánczolja a mozdulatlan fekete zsákmányt, a világért sem nyulna hozzá, csak esahol, élénken, szaporán. Mert a gazdája öröme az ő öröme is.

* * *

A véletlennek is megvannak a maga furcsaságai.

Nyúzás közben kipattant egy rejtett titok. Az a kan került ugyanis aczélesövem elé, amely őszszel a serét-lövés után egyszerűen faképnél hagyott. Vaskos koponyáján ott vereslett az őszzi lövés, sőt az egyik 00-ás serétszem ki is marta a jobb szemét.

Ez a vén remete bús története!

Karácsonyi szünidőben.

hallottam tőle. Néha-néha 2 hátsó lábára ül s mellső lábával fürgén és ügyesen mosdik; egész fejét, arcát törölgeti, ami élvezetes látvány a szemlélőnek. A föld területén — kivált ha az göröngyös — nehézkés járású és ilyenkor minden nagyobb gyerek is könnyű szerrel elfoghatja; a göröngyöket, kődarabokat és más akadályokat nem kerüli ki, hanem fejével neki-megy és maga előtt tolja, illetőleg aláásni igyekszik. Meredek parton, omlásnál nem tud mászni s legurul, ezért tehát inkább beletúr az előtte álló földtömegbe. Ha ügyetlen a földi kutya a szárazon, még esetlenebb a vízben, ahova kísérletképen betettem s ekkor azt tapasztaltam, hogy a patak vize vitte lefelé, de fejét a vízből kiemelve s néha-néha szüresölgetve is, az 5 méter széles patakot átúszta. (1899. IX. 26.) Az állat a vízből kikerülvén, 2 első lábával magáról a vizet törölgette. Éjjelenként erősen rágta a láda szögletein a deszkát, de ennek lapját is kikezdte s homorúan véste be, másrészt éles metszőfogaival a tömör bükkfát is képes volt kettérágni. A nappali mozgás, zaj miatt az éjjeli csendes időt használta a rágás és menekülés céljaira; léptek zajára vagy kutyaugatásra azonban elcsendesedett, ha pedig a lábát hirtelen megdöntöttem, gyorsan beugrott a láda fenekére. A Spalax elég szívós életű: az éhséget 3—4 napig el tudja tűrni, vizet egyáltalában nem tettem hozzá s fogságban kevés gondnal hónapokig eltartható. Természetére nézve hű képet nyerünk az alábbi följegyzésekből. Midőn az első napon a drótkalitikában hozzám hozták s annak oldalán macskamódra nyávogtam neki, nem hátrált meg, hanem épen ellenkezőleg nekikapott a sodronynak s azt mérgesen harapdálta. A lábában fölkapaszkodott a láda széléig s feszegetni kezdte a kezemmel leszorított fedődeszkát; ekkor hiában taszigáltam, lökdöstem félre egy kis pálczikával, ismétlen felemelkedett, harapott és feszegetett tovább. Máskor ismét a földnek túrása közben magam is turkálni kezdtem az ő közelében egy pálczával, amelyet amint észre-

vett, kissé hátrafelé húzódtott, hogy azután annál mérgesebben ugorják az őt háborgató pálczára. Vagy pedig, ha orra előtt 1—2 cm távolságban kopogok, előbb meghátrál, majd nekiront a pálczának s dühösen fújva, harapdálja azt. De még ennél érdekesebb volt látni a támadást a murok ellen, amidőn t. i. nem a murok vége került a szájához, vagy pedig véletlenül az reagurult; ilyenkor mindig dühösen lökdöste az orrával tovább s haragosan vágta bele fogait az őt boszszantó murok-hengerbe. Két idegen Spalax összetalálkozása azonnal heves csatározást von maga után. A földi kutya az előbb leírt adatok szerint, főleg ha idős

egyén, vakmerően mér-

ges, daczos és dühös természetű állat, még az ürgén, sőt a hörsögön is tútesz némelyik haragjában. Neki-vág csizmának, ruhának, botnak, lécznek, muroknak, kéznek, stb. s épen ezért a Spalax-társalgás — amint azt a Petényi esete is élénken igazolja — kellő óvatosságot igényel. Ebben a tekintetben érdemes lesz néhai Petényi Salamon szorgalmas tudósunk saját leírását ide iktatnunk azon első eleven példányról, melyet 1831-ben kapott Vörösegyszőlő (Tolnamegye). „Ezt egy vasárnapon s épen akkor küldé be a cinkotai pap lakomba, midőn indulóban voltam a templomba. Nem tagadható el magától kíváncsiságom azon éledeletet, miszerint az érkezett kedves vendég tulajdonai s főleg látérzéke körül azonnal kísérleteket ne tegyen. Hozatván tehát kertemből egy hosszú saláta fejét, kínálgattam a vakonyt vele, azt orra s szemtája előtt és körül mindenképp forgatván. Nem tetszett ez a könnyen haragra induló állatnak. Ő ahelyett, hogy a neki nyújtott salátába ereszkedett volna, prüszsenő nyikkanások közt elmellőzvé a salátát, oldalvást, de egyenesen kezemnek ugrott és abba oly mélyen harapódzott, hogy alig bírta a — szerencsémre — jelenlévő két egyházfi széthúzni fogait és engem az akkora kétszeres bajtól megszabadítani“. Az aug. 23-ától 40 napon át életben tartott Spalaxot okt. 3-án reggel kimúlva találtam. Az állat hasát fölmeteszvén, belei bélsárral és húgyhólyagja vízzel volt telve, sőt a test hasi oldalának többi helyei is nagyon vizenyősek voltak, úgy, hogy a test a kiürítetlen víztől egészen felpuffadt. A vízkór (hydrops) tünete félreismerhetetlen vala; a tengéleti szervek valamelyikének, de leginkább a májnak vagy a vesének működésében — épen a fogságban való rendellenes táplálkozási viszonyok miatt — beállott kóros állapot vízkórt hozott létre. Hogy mi volt a betegség eredeti oka, azt természetesen csak szakvizsgálat állapíthatta volna meg biztosan, annyit azonban orvosi vizsgálat nélkül is elfogadhatunk, hogy kétségtelenül hydropikus betegség okozta az állat pusztulását.

Az éneklők veszedelme Olaszthonban.

Ott, hol már az ó-korban is annyira tudtak lelkesülni a szép iránt s hol az esztetikai érzék a faragászat, később a zene és festészetben elsők voltak a többi nemzetekéhez mérten kifejlődve, melyek az emberi érzést nemesbitik s fölemelik, minden szép és jó iránt fogékonyabbá téve azt, ott, abban a szép országban a természet dalosait kegyetlen módon pusztítják.

Oly kép tárult elémbe ez év szeptember hó végén római utamból visszatérőben Velenceze egyik húst és vadat eladójának kirakatában, amely valóban megdöbbenett, hogy a huszadik században egy művelt nemzet hazájában ilyesmit megtérnek.

Őszintén megvallva, könyvet éreztem szememben, midőn a kirakatban több füzér énekes madarat pillantottam meg.

Szegény kis ártatlanok, ti ingyen zenészei a nagy és szép természetnek, kik csekély mindennapi falatkért édessé varázsoljátok át a múltó életet.

Ti, kik versenyezve keltek fel a nagy tűzkorong aranyos sugaraival, kik nélkül az erdő, a liget s az emberi kéz alkotta remek lugasok, sétányok és fasorok csak sántítanak a teljességben, mert hiányzik az emberileg utánozhatlan bájos dalotok.

Oh, hogy lehet az emberi kebel oly kegyetlen, zsarnoknál is kegyetlenebb, hogy titeket, ti kedvesek, kegyetlen módon legyilkolva, parányi hústokért vágópadra hozzon.

Ott feküdt füzérben a bájdalú zenér, a kerti poszáta, a csicsergő vörösbegy, a folyton mozgolódó csiz, a kenderike, a fülemile, a búbos és mezei pacsirta.

Életüket pár centesimoért oltották ki. Oly szomorúan feküdtek ott; kedves, apró szemcskéik örökre lezárva, megtörve, kis csőreik nem nyílnak ki többé, hogy szépséges, elbájoló énekükkel gyönyörködtessék a halandót. Epen vonulásuk közepette érte őket a kegyetlen halál, osztva a hálátlan emberi kéz által. Hogy nincs szájalom az emberi kebelben eme kis, kedves teremtmények iránt, melyek csak az ember hasznára és gyönyörűségére vannak teremtve!

Valóban nagy és megbocsáthatlan közönyösség az ottani hatóságok részéről, hogy ilyesmit megengednek, megtérnek.

A Balkánt kivéve, nagy része énekes vándorainknak különösen Francia-, Németország, Schweiz, Ausztria és hazánkából e hosszú, aránylag keskeny félszigeten át veszi útját, egy része ott alábbi részeiben ki is telet s ugyanezen át tér vissza elhagyott fészékéhez.

Évente hány százezer, mondhatjuk talán millió bájos dalostól leszünk megfosztva embertelen bánás miatt.

Mily sivár kép tárult elém, midőn a Rhemus, Pó és Etsch folyóknak kavicsos és fővényes partjain sétálva, nem láttam a kedves billegényt szaladgálni, nem a parti szalonkát, még hírmondónak sem. Semmi madárdal sem élénkíti a környéket, igazán szokatlan, elhagyatott, kihalt helyen éreztem magam. Hisz nálunk még a temetőnek is megvannak a mi kedves élő lényeink, a mi szeretett kis énekeseink, kik nyáron át elhunyt szeretteink fölött virrasztanak s egy szebb jövőről dalolnak.

Róma hét halmának egyikének alján találtam két

búbos pacsirtát, szerettem volna őket keblemre öelve magammal hozni, hogy őket előbb-utóbb bekövetkező végzetüktől megmentsem.

Nálunk mégis csak másként vagyunk. Ha találkozik is népünk közt olyan, ki akár lövészeti szempontból, akár kedvtelésből, talán tudatlanságból ló is le egyes éneklő madarat, még sem általános, mert nem tekinti az apró madarat zsákmánynak, melyért azt eladva pénzt kap, másrészt a hatóságtól is fél, a mely nemcsak az éneklők pusztítását, de azok fogását is szigorúan ellenőrzi s vadászati törvényeink is a legnagyobb szigorral védik.

Ideje volna, hogy az olasz kormány is valahára eme kedves kis állatok pusztítását törvény útján eltiltaná, mivel eltekintve mezőgazdasági hasznosságuktól, mely minden szakember előtt ismeretes, nemzetközi szempontból is nagyon kívánatos, minthogy a többi nemzet s így a mi dalosaink is náluk vonulnak át és ugyanott térnek vissza elhagyott tűzhelyeikhez.

Hazánkban ujabban néhány kiváló ornithologusunk által létesített madárvédő egyesületek fáradságtalan törekvését csak akkor koronázná a kívánt siker, ha védelmezett énekes vándoraink nagy útjukban szintén, ha nem is védelemben, de legalább kiméletben részesülnének.

Lázár Lajos.

A farkas fogása és vadászata.

(Folytatás.)

Minden farkastanya vidékén e módnak meglepően sikeres eredményét csak az elmondottak tapintatos alkalmazása biztosíthatván: a fősúly arra fektetendő, hogy az itt precizizozottak az első kísérletnél szigorú, pedáns betartással érvényesüljenek. — Ha a kísérlet netán több, három vagy négy vadász társaságában szándékoltatnék, akkor az ülések egymástól legfeljebb 7—10 lépésre és meredekesen lefelé választatnak ki, úgy, hogy a csal-vonítást tevő közepén maradjon s ha netalán az érkező farkasok láncolata már a legalul ülő vadász előtt kezdene elvonulni: lövés nélkül bocsátandók el mindaddig, míg a lánc eleje a legfelül ülő vadász elé ért; igen természetesen, a legközelebb esők egyikét ilyenkor mindig célban kell tartani, a lövéseket azonban a közepén levő kezdje meg s abban a pillanatban a többi is folytassa. Az így, előbb középről, utóbb két végről eldőrdült lövésektől roppant megriadt farkasok elvesztvén a helyes menekülési irányt, megtörténik, hogy ide-oda rohanásuk közben ismét lövésre kerülnek. De az ily társas les, miután — az érkező farkaslánc hossza, aszerint, amint az 8—10 vagy több drbot számlál, változik — pontosan alig rendezhető be és igen bizonytalan: csakis akkor foghat helyt, ha mindegyik vadásztárs megbízható, tapintatos magatartásáról személyesen meg lehetünk győződve; különben a jó siker kockára van téve, vagy egészen is meghiúsul. Demeter M. a farkastanyák felfedezésére vonatkozólag is, még a következő utasítást adja: „E célból mindenek előtt megbízható emberek segítségével tudomás szerzendő azon most már mindig sűrűbben előforduló esetekről, ahol a legelőkön éjjel kint levő marhákban a farkasok károkat okoztak. Az ez irányban szerzett értesülés s nyert helyi ismeret alapján a legközelebb eső legterjedelmesebb erdőtest szigorú

tilalom alatt levő sűrű vágásaiban s esetleg a nagyobb-mérvű nádasok egreseiben előforduló tisztások gondosan bejárandók lesznek, hol is a rendesen felburjánozva megnőtt nagy fűben, csirittyásokban leginkább található nagymérvű járatok, csapások, egyes önálló bokrok körüli hancúzozás okozta gázolások, — miket a farkaskölykök csapatban töltött társas kedvteléseik jeléül visszahagynak — mindmegannyi csalhatatlan ismertető jelei a farkastanya közellétének, melyet minden irányban tovább kutatván, végre mintegy százölnyi távolságra a valódi kölykezés vaczkától innen előbb szórványosan, de hozzá közeledve, mindig nagyobb mennyiségben szétszórva talált mindenféle lecsapott marhák nagyobb csontmaradványai a farkasok biztos tanyájára vezetnek, ahová az öregek, a kölykezés idejétől mostanáig, ama tömérdek, leginkább szelíd házi állatokat hurezolják, melyeket a legelőkön, főleg hajnalhasadta előtt lecsapni s zsákmányul ejteniök sikerült; csak később, midőn a beállott erős fagy és nagyobb bőesés a marhák szabadban való legeltetését lehetetleníti, kezdik meg kölykeikkel együttesen határt nem ismerő gyilkos pusztításaikat az erdei hasznos vadakra, mely főleg az őzállományra — különösen, ha a zord időjárás is nekik kedvez — gyakorta végzetes szokott lenni. Mennél korábban sikerült tehát a farkastanya felfedezése, annál valószínűbb kilátással lehet, — az ifjak tapasztalatlanságát felhasználva — tapintatos utánjárással az egész, legtöbbször 10—12 tagot számláló csordát teljesen is kipusztítani.

A kölyök-farkasok már augusztus hóban jó erőben lévén, eléggé bátrak nemcsak a tanyát rövidebb távolságra elhagyni, de sőt a hívásra is kellő éber érzéssel bírván, a tanyától pár száz ölnyi távolságban, mindig más-más irányban vett alkalmas leshelyből, két-három napi haladéki időköz be-

tartásával megeresztett halkabb csalvonításnak még ekkor többször is fel fognak ülni, annélkül, hogy megszokott tanyájukról a közelből kapott lövések zaja s néhány társuk eleste miatt végkép elriasztatnának, — világosan megjegyztetvén, hogy ezen, a puskacső elé varázsló csalvonítás műveletét, vagyis hívási kísérletét kizárólag csak reggel, a hajnali csillag pitymalodása, esetleg borús időben a szürkület serkezésekor kell alkalmazásba venni, amíg a vén farkasok a préda után éjjeli barangolásban, azaz távol vannak. Az eldördült lövések után pedig az eddigi leshely rögtön elhagyandó s az a megriadt farkasok szaladása irányától kissé oldalt veendő, de úgy, hogy a bűvhely elfoglalásánál a szétfutott farkasok nyomait a vadász léptei meg ne tapossák és hogy ezen nyomok irányában majdan teendő czélzás, illetve lövéshez alkalmas rés legyen; mert inkább valószínű, mint nem, hogy az elriadt ifjak ujongásait a még prédán levő vén farkasok meghallván, szokatlanságából rosszat sejtve, a tanya környékére fognak sietni s az itt kiszimatolt friss nyomon haladva, egyenesen a lesben ülő vadász puskacsőve elé kerülnek. A fölösleges csalvonítástól azonban nagyon kell óvakodni, nehogy a különben biztos siker kockáztassék, úgyszintén akkor is határozottan fel kell hagyni aznap a kísérlettel, ha sem az első halk, sem a második erőteljesebb csalvonításra rögtön felelet nem következnék, mivel ekkor már biztosra vehető, hogy a nagyobb prédát ejthetett vén farkas hívása a lesben ülő vadász csalvonítását megelőzte s most mindnyájan a prédán együtt lakmározván, a csalhívásnak oda sem hederítenek.“ — — A mi a farkasokra való *hajtóvadászatot* illeti, ez természetesen akkor van helyén, ha a farkasoknak egy bizonyos területen való állandó tartózkodása minden kétséget kizáró bizonyossággal kihallgatás és nyomozás által megállapítva lett. Az úgy félig „találomra“ rendezett vadászatoknak kevés értelmük van s az ilyenek csak nagy ritkán sikerülnek; „biztosra“ történő hajtásoknál is, ha a szokásos regulák s különösen az óvatossági szabályok pontosan be nem tartatnak, majdnem biztos fiaskónak nézhetünk elébe, mert a farkas oly finom szaglással és hallással s e mellett oly finom óvatossági érzéssel bír, hogy ezek segélyével a fenyegető veszedelmet mesteriesen kikerülni képes. Hogy tehát a sikertelenség esélyét kikerüljük, a hajtóvadászatnál a következő rendszabályokat kell szem előtt tartanunk. Csak akkora hajtásokat szabad rendezni, melyek a vadászok és hajtók számának megfelelően, amennyiben az esetleg „rémczafatokkal“ körülvevett részeknek nagyoknak lenni nem szabad s ezek csakis oly részei lehetnek a meghajtandó területnek, a hol a vad megjelenését illetőleg csak igen kevés valószínűséget fűzhetünk. Ellenben nagy oktalanság lenne a jónak mutatkozó váltókat fedezetlenül hagyni s a puskákat rémczafatokkal helyettesíteni. — Már fentebb említettem volt, hogy a hajtásoknál a szokásos pokoli ordítózásokat kerülni kell, — de ha ez hajtás közben is befolyásolhatja a vadászat sikerét, mennyivel inkább történhetik ez akkor, midőn még csak az elállítások és hajtók felállítása történik, a mi ugyanis ha nem a legtökéletesebb csendben megy végbe, szinte bizonyos, hogy a hajtás megindultakor a farkasok már a harmadik

határban mentik az írhájukat. Persze igen sok hajtóval és vadászszal, midőn igen nagy területet lehet egy fogásra bekeríteni, a hajtásban levő farkasok látatlan elillanásától kevésbé tarthatunk; de ez esetben is a szabály betartása sohasem fölösleges. Ha a meghajtandó terület akkora, hogy körülvenni nem lehet, csak rémczafatokkal segíthetünk a dolgon, melyek felrakását a két szárnytól össze, vagy egy-egy ponttól két irányban kell megkezdeni. A rémczafatok felrakása természetesen csak előre jól kioktatott hajtókra bízható valamely szakértő egyén vezetése mellett és elmulaszthatatlan szabályul veendő, hogy lehetőleg az egész hajtás puskások, hajtók és rémczafatok segítségével lehetőleg teljesen körülkerítendő s minden intézkedés és tett lehető gyorsan vitessék keresztül, de — ismétlem — a lehető legnagyobb csendességben, nehogy a farkasok neszt fogva, kionsonjanak a hajtásból. A mi a puskások felállítását és viselkedését illeti, ugyanazok a szabályok az irányadók, mint a rókahajtásnál. Szabály, hogy a puskás jól fedett állásban legyen s ezt illetőleg úgy kell magán segítenie, a mint a viszonyok engedik. Legczélszerűbb mindenestre, ha állhat például valamely vastagabb törzs mellett; de a szükséghez képest le is ülhet valamely jó fődözet mellé, mert a mindig csak fölfelé szimatoló farkas a földön ülő embert nem oly könnyen veszi észre, mintha állana. Fődolog azonban — akár áll, akár ül — hogy minél csendesebben, kerülve minden mozdulatot, tartózkodjék állásában, kivált abban a pillanatban, midőn bizonyos figyelmeztető jelek a vad közeledését avagy közellétét gyaníttatják. Hogy bármily korrekt viselkedés mellett is a föltűnő ruházat meghusító hatással lehet az eredményre, azt nem kell bizonyítgatnom; azért a ki farkasvadászatra indul, ne vegyen magára az erdő színétől elütő ruházatot, mit a fiatal farkas ugyan nem sokba vesz, mert minden nagyobb vigyázatot nélkül, lesütött fejjel szokott a vadász állása felé ügetni s nem igen neszel; ellenben az öreg farkasok nagy óvatosan, jól körülnézve, kémlélődve s minden gyanus tárgyat erősen megfigyelve, lépnek ki a sűrűségből vagy fedett helyükből. — A farkashajtásnak egy másik módja, mely csak kisebb, nem nagyon fedett területen gyakorolható: a *körbefogás* (az előbbi a *ráhajtás*). Ez ugyanis úgy történik, hogy midőn a hajtás körül van fogva (s esetleg a rémczafatok is helyen vannak), egynéhány hajtó vagy vadász megindul a farkas csapáján s az egy vagy más irányba menekülésre készíti s ekként a puská elé hozza. — Ha a levadászandó terület nagyságához képest a megfelelő számú hajtón kívül puskás is elég van, igen czélszerű az ily vadászatot akként rendezni, hogy két vadász közé egy hajtó állíttassék. Különösen czélszerű ez az eljárás hivatalos vadászatok alkalmával, hol rendszeren nagy számú puskás és hajtó szokott megjelenni. Ahol azonban a hajtók hiányos voltát rémczafatokkal vagyunk kénytelenek pótolni a lehető legtökéletesebb körülfogása végett a meghajtandó területnek,*) ott az összes hajtók azokra az oldalakra állíttatnak, a hol puskások nincsenek s a csapat egy megbízható s a csapásban gyakorlott egyén követi. Ily esetben a hajtók tartós neszezése nem fölösleges, sőt szükséges;

*) Ha a meghajtandó terület körül van zárva, a rémczafatokhoz begyakorolt hajtók állíttandók, kik folyton le- s feljárva, a czafatokat szüntelenül mozgatják.

ellenben a puskások annál nagyobb csendben várják a szerencsét, mert csak úgy remélhetik, hogy a csapó által mozgatott, ide-oda keringő vad végre valamelyikök lőtávolságába kerül. Oda, hol a rémczafatok nagy sűrűségeket zárnak el, mindig gyakorlott lövőket kell állítani, tekintet nélkül a szél irányára, mert a vadászvonal felől valamiképen szelet kapott farkas az ily sűrűségeknél igyekszik a hajtásból kionsonni. Különben is szokása a farkasnak hajtás közben a sűrűségeken és hasadékokban bujkálni, vagy mély árokban osonni tova; ellenben ha csak nagyon szorítva nincs, a tisztás helyeket, mezőt, rétet lehetőleg kerülni igyekszik. — Hátra van még a *farkasles* tárgyalása, mely hajdanán a legszokottabb módja volt a farkasok pusztításának. Ez eredményyel csakis ott gyakorolható, a hol a farkas még bőviben van, vagy télidőben vendégként jelentkeznek a kőzsa ordások. Mindenekelőtte leskunyhót („dögekunyhó“-t) építünk alkalmas helyen, — földalattit vagy részben földfelettit, melyet hóval behányunk s a dögfelőli oldalát lőrésekkel látjuk el. Szükségből mély lesgödör is megteszi. Ha azután észrevettük, hogy farkasok jelentkeznek vidékünkön, mi a nagyobb mérvű rablások- vagy éjjeli vonításokból — a mi csendes téli éjeken messzire elhallható s az ebek által rendszeren viszonztatik — nyilvánvalóvá lesz, egy lebunkózott, kifordított belü lődögöt helyezünk el rövid lőtávolyaira a kunyhó előtt. A többi azután attól függ, van-e elég kitartása és szívóssága a magát lesre szánt puskásnak a hideg téli éjszakák átvirrasztására... mert bár a farkas, mint minden eb faj, rendkívül kedveli a döögöt s ezen előszeretete okozza a legtöbbnyire vesztét is, mégis nem egy éjszakát kell átvirrasztania addig a vadásznak, a míg a ravasz bestiát csöve elé kaphatja, bár tény az, hogy a farkas a döög szagát mértföldekre megérzi, de azért csak a távolban vonít, annélkül, hogy közelítene. Ellenben mikor nem lesik, reggelre tisztára felfalja a csalogatásra kitett csalit. Miért is tanácsos oly éjjelekre, midőn a lesvadászatban szünetet tart a vadász, nagy farkasfogó vasakat állítani föl a lődög körül. — Bár a sebzett farkas csak a legritkább esetben szokta a vadászt megtámadni, mégis tanácsos lesek alkalmával egy hosszúnyelű baltát, handzsárt, vagy hosszú és erős vadászkest vinni magával. Lövedékül a farkasra a jobb csöbe a legapróbb, a balba erős lánczos-fiezkót használjunk. Golyóval lőni ily vadra, mely a sűrűségeken oly ügyesen és gyorsan szokott elszuttanni — legalább is könnyelműség.

Lakatos Károly.

A vízi poczok.

(Arvicola amphibius.)

A vízi poczok vagy vízi patkány életmódját még ma sem ismerik teljesen. Ugyanis azt hiszik, összetévesztve a föld alatt élő patkánynyal, hogy ragadozó. S épen azért a víz partján lakó emberek pusztítják is. Pedig egész határozott adatokból most újabban be is van bizonyítva, hogy ez állatról még ma is téves nézet van elterjedve a nagyközönség előtt.

Ezért akarom e rövid czikkben megvilágítani a vízi poczokot, életmódját tekintve, hogy akiknek téves nézete volt róla: ismerjék meg a maga valójában.

Ez állat, nevét illetőleg is, félre volt ismerve; mert mint Bréchemin Lajos az „Agriculture Nouvelle“-ben közölt

ezikkében megjegyzi, a neve nem „Mus decumanus“ (vándorpatkány), hanem *Arvicola amphibius*.

Életét illetőleg azt hitték, hogy ragadozó, pedig mint Frechon Emil pontos tanulmányozásából kiviláglik, igen gyöngéd erkölcei vannak, mint többnyire az olyan állatoknak, amelyek növénynyel táplálkoznak.

A folyók partjaiban, alagútakban s általában vizenyős helyeken élnek szép családi életet.

Úszni természetesen tud, miért két hátulsó lába úszó-hártyákkal van ellátva.

Ő nem úgy szerzi táplálékát, mint közeli rokona, az *Arvicola subterraneus*, amely éjjel tör prédájára, hanem nappal is kijön lyukából s a part közelében úszkál egy darabig, figyelve mindent, míg végre egy kedvelt vízi növényt találva, két hátulsó lábán ülve, gyökerén helyet foglal s rácsálja szárát, leveleit, esetleg gyökerét. Szóval olyan életmódot folytat, mint a közönséges hód.

Kicsit megfigyelve a külsejét, kitetszik a közte és az *Arvicola subterraneus* között lévő különbség. Ugyanis egész teste kisebb az említetténel, feje is kisebb s gömbölydedebb. Szőrözete hátán barnás, vöröses-barna oldalán, mellén és hátán hamvasszürke, lábai feketebarnák s farka szürkésfekete szőrrel borított.

Farka félhosszú, mint teste s kerek fülei alig láthatók. Lábán négy körme van. Fogazata áll 12 gyökér nélküli zápfogból. Fogai tehát úgy fejlődtek, mint a rágcsálóké. Valóban pedig nem egyebek, mint igen keskeny és kemény zománczsövek, melyek növényi anyagokkal telítvők.

Tehát mint látjuk, pusztításának nincs semmi értelme.

ifj. Molnár Albert.

Könyvismertetés.

Sok érdekes és becses könyv kerül ilyenkor karácsony előtt az olvasó közönség kezébe, alig győzik ezt a sok kincset nézni. Válogatva belőle mi is mutatunk be a sokaságból néhányat; olyanokat, amelyek a mi olvasóinkat talán különösen érdekelhetik. Csak röviden néhány szóval ismertetjük ezek javát, mert ajánljuk, tessék eredetiben megsejmelni, megérdeklődni és meg is jutalmazni azt, aki olvassa.

A Magyar Nemzeti Múzeum, — hazánknak ez az elsőrendű tudományos intézete — ez év november havában ünnepelte alapításának százados évfordulóját. Ez alkalomból „*A Magyar Nemzeti Múzeum Multja és Jelene*“ cz. díszes és fölülte becses összefoglaló emlékkönyvet adott, melyet a múzeum tisztviselői szerettek. Az egyes tárakra vonatkozó ismertetések különnyomatokként is jelentek meg, amelyek közül itt az „*Állattár*“-ról szóló, 50 oldalra terjedő fölöt mutatjuk be. Tartalma dús és válogatott, nem terjengős, mégis kimerítő és hű. Az állattár történetét *Dr. Horváth Géza* osztályigazgató ismerteti, amiből megtudjuk, hogy kezdetben mily mostoha sorsban volt ez a most oly gazdag része a múzeumnak és hogy főképen akkor indult fejlődésnek, miután a „*Természettár*“ összefoglaló keretéből önálló osztálylyá alakítottatott 1870-ben. *Frivaldszky Imre*, *Petényi Salamon János* és *Frivaldszky János* érdemeinek elismerése gyanánt arczképeikkel díszíti ezt a fejezetet. De hűségesen és az igazság szerint megemlékezik a múlt más nagynevű zoologusairól és gyűjtőiről, akik az állattár fejlesztésében érdemesek voltak és áttér azután azok méltatására, akik a jelenben gyarapították a gyűjteményeket, nemcsak tudásukkal, működésükkel, hanem gyűjteményeik gazdagságával, amint azt legújabbban *Uj-Guineából* hazatért *Biró Lajos*-ról nagy dícsérettel külön ki is emeli. — Nagyon messzire vezetne, ha e füzet többi fejezetéről is bővebben szólnánk. Azonban tájékozásul mondjuk, hogy ezek mindegyike hűen tükrözi vissza a gyűjtemények mostani állapotát és értékeesebb tárgyak képei csinosítják az egészet. Az *emlősök*-ről ír *Méhely Lajos*,

a *madarak*-ról *Dr. Madarász Gyula*, a *császmászók*, *kétéltűek* és *halak* az előbbi szerző ismertetésében jelennek meg; a *puhatestűek*-et (csigák, kagylók és egyebek) *Dr. Daday Jenő*, a *rovarok* különböző osztályait pedig *Mocsáry Sándor*, *Csiki Ernő*, *Dr. Horváth Géza*, *Dr. Kertész Kálmán* és *Kuthy Dezső* ismertetik. A *pókok*-ról és *szárlábúak*-ról ír *Csiki* és az *alsóbbrendűek*-ről ismét *Daday*.

*

Bársony Istvántól, a magyar természet csodálatosan finom tollú költőjétől új könyv jelent meg. Címe: „*A róna és az erdő*.“ Gyönyörű díszmű, amelyet úgy a kiállítása, mint a tartalma a magyar könyvirodalom maradó becsű legremekébb munkái közé emel. A könyvhöz mellékletképpen csatolt tiz színnyomatú, művészi képet *Feszty Árpád* és *Olgyay Ferencz* alkotta. Egytől-egyig megannyi értékes festmény hatását teszi valamennyi. A szöveget pedig *Bársony István* írta; az a *Bársony István*, akinek a neve a mai magyar irodalomban már valóságos program. Hisz' nincs ma senki más, aki a magyar földről, a magyar népről, a magyar természetről oly határtalan ragaszkodással, annyi igazsággal, a közvetlen tapasztalatokból folyó oly bensőséggel, oly tökéletes megfigyeléssel s annyi költői hangulattal írta, mint ez az első rangú írónk, aki mintha ezer szemmel látna a természet csodaszépségeit, amelyekről árnyalatokban és színezésben véghetetlenül gazdag nyelven zengi változatos és kifogyhatatlan költői himnuszát. Kellemesebb, megnyugtatóbb, édes hangulatokba ringatásra alkalmasabb, nemesebb ízléssel megírt s e mellett tanulságosabb könyvet nem kívánhatnánk a művelt közönségnek, mint *Bársony István* e legújabb remekművét, amely amellet, hogy a természet ismeretének rendkívüli fokáról teszen tanúságot: oly érdekes egyszersmind, akár a legmozgalmasabb, eseményekben gazdag regény. Vannak ebben a mindenkép gyönyörű könyvben a *Bársony* annyira jellemző mesteri leírások mellet valósággal átélt vadásztörténetek, páratlanul érdekes állatjellemzések s a szabadban élő nép egy-egy szembeötlőbb alakjáról vett találó arczképek, amelyek mind az író-művészet magas színvonalán örökítvők meg. Igaz dolgok ezek; de részben egyszersmind mulandó dolgok is, amikről néhány évtized múlva — úgy lehet — már csak a *Bársony István* könyvei regélnek, mint gyűjteményei a lassú átalakulás folyamán elváltozó, sőt itt-ott bizonyára egészen is eltűnő magyar érdekességeknek. A pompás díszmű a *Pallas* kiadásában jelent meg a legfényesebb igényeket is kielégítő kiállításban, úgy hogy karácsonyi ajándéknak nem is képzelhető megfelelőbb munka. Bolti ára díszkötésben 12 korona. Melegen ajánljuk dolgozó-társunknak ezt a szép munkáját t. olyasóink figyelmébe.

*

Érdekes kis könyvet bocsátott a nyilvánosság elé *Lósy József* kedves író-társunk is, amelyben összefoglalja embertani ismereteinket. Úgyes hozzáértéssel teszi ezt, mert noha csak közel száz oldalra terjed a kötet, mégis benne van minden, amit közönségesen tudunk kell magunkról, illetőleg az anthropológiából és ethnografiából, sőt még az őstörténelemből és az ember eredetéről. Kellemes, tanulságos olvasmány annak minden fejezete és több, bár egyszerű fametszet világosítja meg a szöveget. Ez a kis könyv *Pozsonyban* jelent meg a *Stampfel*-féle kiadócézég tulajdonaként és oly olcsó, hogy bárki mehozathatja magának könnyű szerrel. 60 fillér az ára. Ajánljuk is ezt t. Olvasóinknak, mert — tudjuk mindannyian — akárhányszor megtörténik, hogy épen magunkról tanulunk legkevesebbet; ebből a könyvecskéből pedig az is tanulhat sokat, aki nem szakember.

*

Most hazánk tanügyét szolgáló és szerényen dotált iskolákhoz beosztott férfiakhoz szólunk, főként az elemi

iskolák tanítói karához. És, amit most mondunk, azt ők tudják, ők érzik legjobban; mégis elmondjuk itt még egyszer, mert ezt nem lehet elég gyakran a nyilvánosság előtt hangoztatni. Különösen elemi oktatásunk dotációja oly szerény, sőt érdemen alul csekély, hogy iskoláink felszerelése általában, de különösen szemléltető eszközökben majdnem mindenütt kritikán alul hiányos. Nagy hiány ez az egész országban... Az a lelkes tanító, aki a városban működhetik, valahogyan, bár nehezen és csak alig, kipótolhatja ezt a hiányt. A város néha mégis csak különböző alkalmat nyújt ehhez. De a falusi iskolában hogy kísérelje oktatását bármily egyszerű kísérletekkel a tanító, ha nincs hozzávaló eszköze és nincs pénze, hogy ilyeneket vásároljon? Ezen a bajon némiképen akar segíteni egy kis könyv, melyet *Veres Ferencz*, a sárospataki tanítóképző intézet tanára írt és adott ki. „*Tanészköz-készítés*“ a címe és ez megmond mindent e tekintetben, amit most tudnunk kell, még csak azt kell hozzá tennünk, hogy praktikus, könnyen érthető és némi ügyességgel könnyen követhető. Sok jó tanács foglaltatik benne arról, hogy a tanító, vagy más érdeklődő, miként állíthat össze egyszerű eszközökkel, szerény módon közönségesebb tanszereket, különösen az elemi fizika-tanításhoz. Számos rajz kíséri a szöveget. A könyv ára 1 korona 40 fillér.

*

Ahányszor az oly serény és kellően nem is méltatható működést kifejtő budapesti *Allatvédő Egyesület* egy-egy újabb kiadványa kezünkbe kerül, mindig elszomorodunk, mert mindig újból és újból figyelmeztet bennünket arra, hogy még mennyi gonosz nyersesség lepi az emberek lelkét, — még pedig nemcsak a műveletlenekét — mert oktalanul és szívtelenül kínozzák, gyötrik sokszor, nagyon sokszor azokat az állatokat, melyeknek testi fájdalma csak oly élénk, csak oly elviselhetetlen, mint nekünk magunknak volna és amelyekkel a jó bánásmód bizonyára a legtöbb esetben nekünk válnék hasznunkra. Bizony kegyetlen durvaság honolja még sok embertársunk benesejét és ezt sínnylik a tehetetlen állatok.

A könyv a *vivisectio*-ról szól. *Irtá Zoophilus*. Nem tudjuk, hogy ki rejtőzik e név alatt, de úgy látszik tudós ember, akinek lelkéből áramlik a kímélet. Kérjük t. olvasóinkat, akadályozzák meg mindenkor és mindenütt, ahol látják, hogy hozzá nem értők vagy gazlelkűek a tudományosság czégére alatt hamisan és oktalanul bele akarnak fogni. Ne engedjék sehol és semmikor, hogy az állatokat czéltalanul kínozzák, rontsák.

*

„*A mikroszkópi gyakorlat elemei*“ című könyv, különösen iskolai használatra, valamint műkedvelők és kezdők munkáihoz ajánlható. — A mikroszkópiának évről-évre több híve támad hazánkban is. Azelőtt csak a tudományos intézetekben ismerték a mikroszkópot; manapság azonban minden orvos, gyógyszerész, technikus és mások használják, de sőt sok művelt ember, mint műkedvelő is foglalkozik már mikroszkópi vizsgálatokkal, mert a természet minimálisan apró részeiben ép oly sok tanulságosat és gyönyörködtetőt nyújt a felfegyverkezett szemnek, mint nagyarányú alkotásaiban. Azt hisszük, hogy sok olvasóra fog találni ez a két részből álló kis mű, mert úgy van megírva, hogy az is használhatja, aki nem szakember e téren. — Az első részt (a mikroszkóp használatáról) Dr. Lendl Adolf írta; a második (amely a preparátumok készítésére egyszerű és gyakorlati útmutatásokat foglal magában) Kohaut Rezső tollából került ki. — Mindkét rész együttvéve 9 koronába kerül. — Intézetünkben megrendelhető.

Fehér lepel borul...

*Fehér lepel borul az elárvult földre,
Hófehér takaró a fagyos mezőre.
Nincsen árnyas bokor, nincsen nyiló virág,
Szomorú temető lett az egész világ.*

*Hosszú jégcsap lóg le az ablakom felett
Házam ereszéről, mit a tél könyeztet.
Siratja a régen lehullott virágot,
Tavasz elmúlását, az egész világot.*

*Sötét felhő borul a látóhatárra,
Elhalványul a nap bánatos orcája
S keserves szívének minden sóhajtása:
Zokogó könyeknek sűrű hóhullása.*

*Bezárom ajtómat, a szobámba térek,
Bőszen üvölt a szél, de tőle nem félek.
Megrakott kandallóm barátságos tüze
Hosszú világot vet a megfakult földre.*

*Hallom a távoli farkas ordítását,
Lombtalan ágaknak panaszos, bús szavát.
Nyikorog a kutam repedezett gémje:
Nem kell most senkinek — mintha nyögne
[szíve.*

*Tovább bömböl a szél. Elmerengek rajta.
Minden üvöltése mintha nekem szólna.
Mintha a természet végső dobbanása
Félelmes szavában visszhangot találna.*

*Te meg, forró lelkem, melynek minden hangja
A tavasz virágít, csak azt sóhajtozza,
Törd a természetnek kegyetlen boszúját
S várd a nagy mindenség örök igazságát:*

*Hosszú, fagyos télre kikelet nyílása
Balzsamot fog szórni hajnalhasadásra;
Éltető balzsamot, melytől a föld méhe
Virágot szül majd az ébredő mezőre.*

Erdős Dezső.

A vadász-szezón alkalmából a t. vadászközönség szíves
figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, természethű kivitel, tartós munka,
jutányos árak.

Vasuti szállítmányba nem szabad levelet tenni; czélirányos ügy a
szállítólevélre mint a csomagra ráírni: „Friss állat kitémésre“.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donáti-u. 7.

Telefon 194.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. úrnak. Az értelmes vizslájáról szóló kedves feljegyzéseit szívesen közöljük, ha megengedi, hogy a nevét aláírjuk. — G. erdész úrnak. Tagadhatatlan, hogy az állatok és növények szám szerint való elosztásának aránya a föld színén most nem olyan, mint amilyen hajdan volt. Ez egy, az idők folyamán kifejlődött proczesszusnak az eredménye. Az őseredeti szervezetnek hajdani elosztásától eltekintve, bizonyára befolyással voltak erre a geológiai változások, melyeken a föld színe átment; a víz és szárazföld, az éghajlat s egyéb tényezők döntöttek az ingadozásban; főként azonban a különböző állat- és növényfajoknak egymással való kölcsönösségéből is magyarázható ez. Mert egy faj sem fejlődik izoláltan, magában véve, hanem más ezer fajjal való küzdelmében vagy gyarapodik vagy eltűnedezik a föld színéről és kivétel nélkül mindégyneknek van ezer máshoz kötött viszonya. A földi élet körülményei és az idők haladása szabályozzák ezeket a viszonyokat és eszerint

A Vad tilalmi ideje Magyarországon.

Vad-fajok	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
Szarvasbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Szarvaslehen	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámbika	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Dámsula	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózsbak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Ózsofa	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zerga	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Zergeláda	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Mező nyúl	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Síket- és nyírfajjúkak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Síket- és nyírfajjútyúk	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Császarmadar	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fácán	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Fogoly	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Tüzek	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Vad és szelíd galamb												
Vándor és vízimacskák (A kiskutya hely kivételével)												
Éneklő madarak	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T
Seregélyek és vöröslók (Csak szelők, és gyímszerűek)												
Serte- és dővad												
Üregi nyúl stb.												
Ragadozó madarak												
Holló, varjak stb.												
Hajtó kutyaival	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T

állapodik meg az az arány, amelyben a most élő fajok szám szerint vannak. —

K. főerdész úrnak. Köszönjük a jó tanácsot; elfogadjuk és követjük. —

G. J. úrnak. Nem ismerjük az említett könyvet. Hol kapható? — Vigyázó.

Köszönjük az adatokat. Azonban csak tavasz felé közöljük. A jövőben is szívesen fogadjuk értesítéseit. — G. L. úrnak.

Már hallottunk róla másfelől is, de még most se tudjuk elhinni. Tévedéslehet, helytelen megfigyelés. — Hamburg. —

Nem. — Tessék megrendelését Andrányi K. utódai által (Arad)eszközöltetni.

„A Természet“ I. és II. évfolyamából néhány teljes példányt visszavált kiadóhivatalunk. Esetleg ez évi új évfolyammal szolgálunk helyette.

„A TERMÉSZET“ V. és régebbi évfolyamaihoz, szintűgy a „HALÁSZAT“ I., II. és III. évfolyamához való bekötési táblák megrendelhetők intézetünkben, darabonként 2 koronával.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Hódmező-Vásárhely, Andrassy-u. 22.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

Minden irányú iskola t. vezetőinek, tanárainak és tanítóinak szives figyelmébe ajánlja

hazai saját gyártású

fizikai, kémiai, természettudományi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakszerű tanácsot és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precizációs munkákat elfogadjuk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és kémiai tanszergyártat és üvegtechnikai intézetet az enemű beszerzési forrásokul ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.“ (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természettani eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.“ (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palaezkborkorainkat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámospércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját termése kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitűnő voltáról számos elismerő levél tesz tanuságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom“. Novotny J., cs. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Árjegyzékek ingyen és bérmentve állnak rendelkezésre.

Andrányi Kálmán utódai

Aradon.

Vadászterületek

bérbeadására és bérletére, valamint a vadászat minden ágára vonatkozó hirdetések eredményesen közöltetnek „A Természet“-ben. — Kiadóhivatal: Budapest, II. kerület, Donáti-utca 7.